

Rapport inför valet 2026

Stärk funktionsrätten

– gör konventionen till lag!

Funktionsrätt
Sverige

Innehåll

Innehåll	3
Utveckling åt fel håll	5
Stärk funktionsrätten – gör konventionen till lag	7
Omfattande kritik mot Sverige	8
Felaktig självbild håller oss tillbaka	11
Det krävs konkreta åtgärder och en handlingsplan	12
Mänskliga rättigheter gäller alla, men...	14
Så återskapar vi föredömet Sverige	20

Utveckling åt fel håll

Sverige tar ofta ledartröjan när det gäller mänskliga rättigheter, men i fråga om rättigheterna för de cirka 1,6 miljoner människor som lever med funktionsnedsättning har vi långt kvar. Sverige ratificerade Funktionsrättskonventionen redan 2008, men uppfyller fortfarande inte kraven. Faktum är att vi står stilla eller till och med backar när det gäller rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Sverige har goda förutsättningar att leva upp till Agenda 2030:s grundläggande princip att ingen ska lämnas utanför. Ändå är det fortfarande många som inte kan delta i samhällsgemenskapen på lika villkor.

Den svenska självbilden som ett land som står upp för, och värnar, mänskliga rättigheter stämmer inte längre.

Foto: Carina Andreasson/Mostphotos

Tillgänglighet är en förutsättning för allas oberoende och möjlighet att delta i samhället på lika villkor. Genom att tänka tillgänglighet redan i utformningen av offentliga miljöer, produkter och tjänster, minskar behovet av segregering och diskriminerande speciallösningar.

Men de senaste årens utveckling går åt motsatt håll. Digitala lösningar utestänger miljoner människor från e-tjänster och digitala betalningar. Uppdaterade byggregler saknar tillgänglighetskrav och förslag inom skolpolitiken leder till allt större segregering. Grundläggande principer om universell utformning och icke-diskriminering försvagas.

Stärk funktionsrätten – gör konventionen till lag

Trots att Sverige ratificerade FN:s funktionsrättsskonvention för snart 18 år sedan används den fortfarande inte av varken domstolar, myndigheter eller i lagstiftningsprocessen.

Det finns inga rättsligt bindande krav på att myndigheterna ska tillämpa konventionen, eftersom den – till skillnad från Europakonventionen och Barnkonventionen – fortfarande inte är svensk lag.

Det är till och med så att den nationella lagstiftningen och politiken på flera punkter står i konflikt med konventionens åtaganden.

Att konventionen inte är svensk lag gör också att det saknas möjlighet för rättighetsbärare att utkräva sin rätt.

Det här bidrar till att personer med funktionsnedsättning utestängs från arbetsmarknaden, har sämre tillgång till trygg försörjning, jämlik hälsa och utbildning samt begränsade möjligheter till självbestämmande och full delaktighet i samhället.

Det är dags att göra Funktionsrättskonventionen till svensk lag. Först då ställs krav på domstolar och myndigheter att använda konventionen – och det är först då vi kan säkerställa att nya lagförslag överensstämmer med åtaganden i konventionen.

Omfattande kritik mot Sverige

Kritiken mot den svenska hanteringen av Funktionsrättskonventionen är omfattande och identifieras av många olika aktörer:

- FN pekar på bristande tillämpning och menar att Sverige inte verkar förstå sina åtaganden.
- 2024 fick Sverige skarpa rekommendationer av FN om vad som behöver göras för att rättigheterna i konventionen ska efterföljas.
- Flera rapporter från civilsamhället visar på allvarliga brister och hur de bör åtgärdas.
- Forskare lyfter problemet med att det i samband med ratificeringen aldrig gjordes någon detaljerad jämförelse mellan svensk lagstiftning och konventionen.
- Det konstateras också att även om konventionen ligger till grund för målet med svensk funktionshinderspolitik, saknas koppling till dess rättigheter och utvecklingen går åt motsatt håll.

”Det är dags att göra
Funktionsrättskonventionen
till svensk lag.”

- Både FN och civilsamhället rapporterar ökad segregation och systematiskt kränkta rättigheter. Undantag i regelverk från universell utformning och hinder för delaktighet, samt inskränkningar av individuella stöd och rättskydd leder till ökad diskriminering.
- Forskare, myndigheter, civilsamhälle och medier varnar för allvarliga konsekvenser för både individer och samhälle; social ojämlikhet och utestängning, ökade kostnader för stöd och försörjning, förlorad produktivitet, ökad belastning på vård och socialförsäkringssystem samt minskat förtroende för rättssystem och statliga åtaganden.

Vi står inför en utveckling där Sverige tappar sin ställning som föregångsland i fråga om mänskliga rättigheter och placerar sig bland de länder som inte ens klarar internationella standarder på området. Vi står inför ett tapp i trovärdighet och legitimitet som nation. Men ännu värre är att en del av befolkningen förlorar grundläggande mänskliga rättigheter som ska vara garanterade och inte beroende av politisk vilja och godtyckliga tolkningar.

Felaktig självbild håller oss tillbaka

Paradoxalt nog är det Sveriges tidigare framgångar gällande mänskliga rättigheter som ställer till det. Att vi historiskt har legat i framkant har skapat en självbild som är svår att tränga igenom. Det är svårt att nå fram med den sanna bilden att vi inte längre är bäst i klassen, utan faktiskt har hamnat i bakvattnet.

Istället för att ta FN:s skarpa rekommendationer på allvar och skapa en handlingsplan, förankrad i Funktionsrättskonventionen, sitter vi fast i befintliga strukturer som saknar funktionsrättsperspektiv.

Frågor om att åtgärda bristerna har förvunnit från agendan. Medan andra länder går vidare och skapar särskilda handlingsplaner med koppling till konventionen, står Sverige kvar och stampar i tron att vi redan är framme.

Inget kan vara mer felaktigt. Jämfört med andra EU-länder halkar Sverige efter. Trots att grundstrukturer och resurser ofta är starkare här än i

många andra medlemsländer, ökar de ekonomiska klyftorna mellan personer med funktionsnedsättning och resten av befolkningen.

Det krävs konkreta åtgärder och en handlingsplan

Om vi ska komma till rätta med detta, krävs konkreta åtgärder och en tydlig handlingsplan. Konventionens status måste höjas och kommande regering säkerställa att de mänskliga rättigheterna gäller alla.

Funktionsrätt Sverige kräver:

- **En statlig utredning** som kartlägger och analyserar hur svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med Funktionsrättskonventionen.
- **Konkreta förslag** på hur konventionen kan införlivas med svensk lag.
- **En tydligare definition** av begreppet funk-

tionshinder, enligt människorättsmodellen.

- **Att översättningen av konventionen**, dess terminologi och FN:s rekommendationer är konsekvent och överensstämmer med konventionens intentioner.

Med dessa åtgärder på plats kan vi uppnå målen om att senast 2030 ha en lagstiftning som erkänner Funktionsrättskonventionen som svensk lag och som möjliggör en högre andel personer med funktionsnedsättning som kan åberopa sina rättigheter i myndighets- eller domstolsbeslut.

Foto: Michael Erhardsson/Mostphotos

Mänskliga rättigheter gäller alla, men...

Förändringen måste ske med omedelbar verkan om Sverige ska ha en chans att hålla sig kvar bland de länder som värnar de mänskliga rättigheterna. De inbegriper nämligen:

- **Rätten till jämlik hälsa**

Funktionsnedsättningen i sig är inte liktydig med ohälsa, men blir en hälsorisk på grund av ojämlika livsvillkor. Hälsan påverkas av flera faktorer: graden av självbestämmande, ekonomiska villkor, bostad, utbildning, sysselsättning samt tillgång till vård och individuellt stöd. Personer med funktionsnedsättning har i genomsnitt betydligt sämre hälsa, sämre levnadsvanor och kortare livslängd. Drygt en fjärdedel upplever dålig hälsa, jämfört med tre procent av övriga befolkningen. Psykisk ohälsa och dålig tandhälsa är mer än dubbelt så vanligt bland personer med funktionsnedsättning, som också i mycket större utsträckning utsätts för våld.

- **Rätten till inkluderande utbildning**

Elever med funktionsnedsättningar utgjorde en stor andel av de 16 procent som förra året lämnade nian utan gymnasiebehörighet. De har inte fått det stöd de behöver för att klara skolan. Trots tidigare framsteg ökar nu skillnaderna i barns faktiska tillgång till likvärdig utbildning. Ogenomtänkta åtgärder för att skapa trygghet och studiero är istället repressiva och exkluderande, vilket leder till ökad segregering och försämrade förutsättningar för elever med funktionsnedsättningar. Skolans kompensatoriska uppdrag försvagas.

Utan gymnasieutbildning är risken stor att hamna i utanförskap. Det drabbar minst 13 000 unga varje år och kostar samhället mellan 150 och 200 miljarder kronor per årskull.

- **Rätten till ett självbestämt liv**

Universell utformning av miljöer, produkter och tjänster är en förutsättning för att de ska kunna användas av så många som möjligt. Därtill är de individuella stöden avgörande för att överbrygga kvarstående hinder och möta varje individs behov. Men stöden urholkas systematiskt. Allt mer restriktiva bedömningar vid insatser enligt LSS och socialtjänstlagen, hjälpmedel, stöd till kunskapsutveckling och deltagande i arbetslivet underminerar rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Tillgången till stöd för arbete och sysselsättning brister och hjälpmedelsförsörjningen präglas av regional ojämlikhet och splittrat ansvar.

Utöver minskade insatser är tvångs- och begränsningsåtgärder ett stort problem i LSS-bostäder och bostäder enligt socialtjänstlagen. En

granskning visar att olagliga tvångsåtgärder användes i två tredjedelar av gruppbostäderna.

Dessutom är bristerna i rättssäkerhet omfattande. Den enskilde ställs mot myndigheter med juridisk expertis. Möjligheten till rättshjälp och kostnadsersättning är små. Rättssystemets kunskap om funktionsrätt är undermålig och stödet från förvaltningsrätten bristfällig. Statistik från Domstolsverket visar att myndigheter som Försäkringskassan vinner i förvaltningsdomstol i ungefär nio av tio överklagade fall.

- **Rätten till ett arbete**

Personer med funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter som andra att komma ut på arbetsmarknaden, men verkligheten är en annan. Andelen sysselsatta bland personer med funktionsnedsättning är idag 53 procent, i jämförelse med 80 procent för övriga befolkningen. Det är svårt för personer med funktionsnedsättning att få och behålla ett arbete, vilket är helt oacceptabelt både ur ett rättighetsperspektiv och rent samhällsekonomiskt. En granskning från Riksre-

Foto: Roland Magnusson/Mostphotos

visionen 2025 visar allvarliga brister i genomförandet av regeringens arbetsmarknadspolitik för personer med funktionsnedsättning. Hälften av dem som fått sin funktionsnedsättning identifierad efter 2020 har två år efter inskrivningen fortfarande inte erbjudits någon insats eller aktivitet. För dessa personer har Arbetsförmedlingens nedlagda kontor och ökade digitalisering varit förödande.

- **Rätten till en trygg försörjning**

En fjärdedel av personer med funktionsnedsättning riskerar ett liv i fattigdom, samtidigt som andra grupper fått stora ekonomiska förbättringar. Sjuk- och aktivitetsersättningen har urholkats,

eftersom den inte följt kostnadsutvecklingen. Det är också svårt att kvalificera sig för sjukersättning, och personer med funktionsnedsättning är kraftigt överrepresenterade bland mottagare av försörjningsstöd. Ekonomisk utsatthet hänger nära samman med ohälsa. Många blir beroende av anhöriga och får svårt att leva självständigt och delta i samhällslivet.

Sverige har fått kritik från FN, och har åtagit sig att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan leva som andra, utan merkostnader på grund av funktionsnedsättning. Ändå är vi långt från detta mål. Den ekonomiska ojämlikheten ökar och många lever med mycket begränsade resurser.

Så återskapar vi föredömet Sverige

Mot denna bakgrund framgår tydligt att Sverige idag bryter mot internationella konventioner och bidrar till diskriminering av 1,6 miljoner människor. Universella mänskliga rättigheter åsidosätts och allas lika värde respekteras inte i dagens Sverige.

För att upprätta bilden av ett land som värnar allas lika värde och månar om att säkra allas rättigheter, krävs omedelbara åtgärder av kommande regering:

- **Stärk funktionsrätten och gör konventionen till lag.** Se över hur svensk lag och *praxis* överensstämmer med funktionsrätts-konventionen och ta fram förslag på hur den kan inkorporeras i svensk lag. Tillsätt en statlig utredning och inkludera civilsamhället i arbetet.
- **Ta fram en nationell strategi för jämlik hälsa** och justera ojämlikheter kopplade till funktionsnedsättning. Stärk patientens rätt till vård utifrån behov och satsa på förebyggande arbete och tidiga insatser för god hälsa.

- **Ta fram en nationell strategi och handlingsplan för inkluderande utbildning** och öronmärk resurser för att genomföra reformerna. Motverka diskriminering och säkerställ att alla kan delta i ordinarie undervisning och skolformer.
- **Inför kostnadsfri juridisk hjälp i förvaltningsärenden** för personer med funktionsnedsättning och undanröj ekonomiska hinder i rätts-hjälpslagen.
- **Säkerställ ändamålsenliga LSS-insatser** och eliminera otillåtna tvångs- och begränsningsåtgärder. Stärk tillsynen och garantera en jämlik hjälpmedelsförsörjning samt att lokala riktlinjer följer lagstadgade rättigheter.
- **Ta fram en nationell handlingsplan för att öka sysselsättningsgraden** för personer med funktionsnedsättning. Låt offentliga arbetsgivare ta ett större ansvar och påskynda Arbetsförmedlingens handläggning och det personliga stödet till arbetssökanden.
- **Gör en samlad översyn av den ekonomiska situationen** för personer med funktionsnedsättningar. Genomför liggande förslag om en tryg-

gare sjukförsäkring, höj taket i lönebidraget och grundnivån i sjuk- och aktivitetsersättningen samt justera dem i takt med löne- och kostnadsutvecklingen.

Vinsterna av dessa åtgärder är påtagliga och gynnar hela samhället. Förutom de uppenbara vinsterna av möjligheten att med funktionsnedsättning kunna leva som alla andra, stärks såväl Sveriges rättssäkerhet som förtroendet och legitimiteten för staten. Förbättrad hälsa, ökad arbetsförmåga och större delaktighet bidrar dessutom till minskade samhällskostnader.

Fler i arbete är en del av lösningen på bristande kompetensförsörjning och, liksom höjda och indexreglerade bidrag, medverkar det till att öka efterfrågan och konsumtion. När alla förmågor tas tillvara, ökar också utrymmet för innovation och samhällsutveckling.

Dessutom skapar minskade klyftor ett mer jämlikt och sammanhållet samhälle och därmed också både trygghet och säkerhet.

Vinsterna med en inkluderande politik för personer med funktionsnedsättning är alltså omfattande – för både berörda och samhället som helhet. Men vinsten är större än så: genom att säkerställa grundläggande mänskliga rättigheter för alla kan vi återskapa förtroendet för Sverige som ett internationellt föregångsland.

Funktionsrätt
Sverige

